

Politisk konvergens skapar tomrum

Johan Wennström: *Interpreting policy convergence between the left and right. Essays on Education and Immigration*. Linköping Studies in Arts and Sciences No 760. Linköpings universitet 2019, 242 s.

Svensk politisk debatt präglas alltmer av ett högt tonläge och ideologisk upphetsning. Men i praktisk politik visar sig oftast skillnaderna bli ganska små. I detta finns i längden ett trovärdighetsproblem och en källa både till trötthet på och faktiskt förakt för partipolitik.

En statsvetenskaplig avhandling om sakpolitisk "konvergens" mellan vänster och höger väcker i detta perspektiv självklart intresse. Det minskar inte av att författaren både tidigt och tydligt i framställningen har en tes som han själv vill se som kontroversiell och utmanande: Vänster och höger är gemensamt skyldiga till den svenska skolans misslyckande från 1990-talet och framåt. På de anklagades bänk sätter han tillsammans vänsterns pedagogiska frihetsdrömmar och deras kravlöshetsideal och högerens avregleringsagenda med vinstdrivande friskolor och effektivitetsjakt. Det som kallas "new public management" med dess fixering vid mätbara resultat har sin förhistoria i både vänster- och högerpolitiska reformidéer sedan åtminstone 1960-talet.

Lärarauktoritetens utarmning, kommunaliseringens trivialisering av utbildningens ställning i samhället och betygsinflationen är något som både vänster och höger måste ta ansvar för. Liknande konvergens ser författaren i invandringspolitiken, där både vänster och höger mot bättre integrationsvetande ställt sig bakom flyktingplacementsringar i avfolkningskommuner med arbetslöshet.

Johan Wennström finner ytterligare särdrag i den här konvergensens i att den inne-

bär samstämmighet om en ytterlighetspolitik, både vad gäller skola och invandring. Vedertagna statsvetenskapliga föreställningar om partikonkurrens i demokratier säger att partierna och sakpolitiken söker sig mot mitten där framgångsmöjligheterna är störst. Samtidigt understryker han att konvergensens är oavsiktlig. Avhandlingens syfte blir då att tolka varför det blir så här, varvid han prövar och för fram en rad statsvetenskapliga och samhällsfilosofiska teorier.

Spontant är det lätt att hålla med Wennström i resonemangen om skolan. Och visst vore det en välsignelse om vi skulle kunna komma bort från en partipolitisk debatt med större självrannsakan av den egna politiken och färre slängar om vänsterpedagogiskt flum, DDR-förebilder och mekaniska referenser till NPM som nyliberal draksådd.

Svårare är det att bedöma författarens vetenskapliga ansats och ambitioner. Dessa spalter är inte platsen för en vetenskaplig granskning. Jag måste också betona att anmeldaren tillhör en äldre, teoretiskt mindre bevandrad statsvetargeneration och därtill huvudsakligen varit journalistiskt verksam. Ändå vill jag inte dölja att jag känner mig litet frågande både inför framställningens form och teoretiska pretentioner.

Arbetet är en så kallad sammanläggningsavhandling med fyra självständiga uppsatser och en inledande sammanfattande och resonerande "kappa". Av uppsatserna är en publicerad i en högt ansedd internationell tidskrift. Ingen av de tre övriga var åtminstone vid disputationstillfället antagen för publicering. Två av dem är skrivna med

andra författare. De är just essäer, som titelbladet säger, snarare än traditionella akademiska rapporter. Som vetenskaplig avhandling i statsvetenskap framstår den som en ovanlig "social konstruktion", inte minst – för att förfalla till en måhända aningen lättköpt polemisk formulering – i ett arbete som ägnar betydande kritiskt utrymme åt socialkonstruktivismen som samhällsvetenskaplig teori.

I sin, det måste betonas, lärda genomgång av olika tolkningsansatser blandar Johan Wennström en mängd mer eller mindre övertygande teorier. Han lockas av personlighetspsykologiska förklaringsmodeller som jag nog uppfattar som äventyrliga. Mest hemma förefaller han känna sig med Jonathan Haidts teori om moralens grunder. Svensk offentlig politik inriktar sig på omsorg, rättvisa och frihet men bortser från moralens tre övriga grunder enligt Haidt – lojalitet, auktoritet och helighet. Wennströms tes – som han gärna hade fått utveckla litet mer utförligt – blir att man lätt får konvergens i politiken, om man som i Sverige ensidigt håller sig till de tre liberala av moralens grunder.

Här hamnar författaren, om än med andra begrepp, samtidigt nära traditionella föreställningar och tolkningar av svensk politik under 1900-talet. Svensk politisk kultur färgas av en jämlikhetsfärgad tro på rationalitet, social ingenjörskonst, empirisk samsyn och kompromissvilja (allt förenat med erkännande och respekt för bestående intressen och ideologiska engagemang). Stora politiska reformer ska vara grundade hos alla viktiga parter. Det har gällt både skola, energi, försvar och arbetsmarknad. Redan i detta ligger en riktning mot sakpolitisk konvergens. Behöver det formuleras märkvärdigare än så?

Den dominerande vänster-högerdimensionen i svensk politik har gällt den offentliga sektorns storlek och graden av politisk styrning av samhällslivet. När den offentliga sektorn växte snabbt under socialdemokraternas storhetstid på 1950- och 1960-ta-

let, uppstod ett intresse att tydligare kunna styra en traditionellt självständig förvaltning, som till råga på allt ofta förknippades med konservativa idéer och värderingar. Instrumentet skulle bli målstyrning. Myndigheterna och institutioner skulle ha tydliga mål och deras verksamhet utvärderas – både sakpolitiskt och politiskt – efter deras förmåga att uppfylla de demokratiskt fastställda politiska målen.

I olika former har denna föreställning levt vidare i mer än ett halvsekel. När det allmänna politiska klimatet vände mer högerut från sent 1980-tal kunde målstyrningen lätt tillämpas också på en på olika sätt privatiserad samhällsverksamhet, där den ekonomiska effektiviteten genom konkurrensutsättning sattes än mer i centrum. Här har vänster och höger mötts, som Johan Wennström övertygande visar. Han skulle ha kunnat hårdra sina observationer än mer med att påpeka hur vänster och höger ytterligare förenas i krav på utvärdering som det välsignelsebringande svaret på all kritik när utvecklingen går snett. En utvärderingshysteri som i sig skapar än mer byråkrati än den som målstyrning och avreglering skulle onödiggöra.

Nu är vi i samhällsdebatt och -analys alltmer sysselsatta med att se på andra dimensioner än vänster-höger i politiken. Vi talar mycket om en kulturell värderingsdimension, där globalisering, mångkulturalism och personlig frihet ställs mot tradition, auktoritet och fasta värden. Från den statsvetenskapliga opinions- och valforsknings centrum i Göteborg hävdas i de senaste forskningsrönen att den kulturella värderingsdimensionen alltmer sammanfaller med vänster-högerskalan och i praktiken kan komprimeras till frågan om inställningen till flyktinginvandring. Då uppstår de lojalitetskonflikter som vi ser bland invandringskritiska LO-medlemmar hos Socialdemokraterna till vänster och kristna flyktingvänner hos Kristdemokraterna till höger.

I sin sammanfattning skriver Johan Wennström att de svenska partiernas sam-

hörighet kring liberala moraliska grundvärden, lämnar plats för och behov av ett parti som bekänner sig till traditionella moraliska värden. Det är ett bestickande påpekande och, som jag uppfattat det, något som författaren i sin mer kända roll som uppmärksamrad värdekonserverativ kulturkritiker och samhällsdebattör efterfrågar. Här är avhandlingen ett bidrag till den aktuella samhällsdiskussionen om liberalismens och den liberala ordningens kris och död, men Wennström vidgar perspektivet till att mer rikta sitt kritiska ljus på den politiska högerens plats i denna ifrågasatta liberala ordning.

Den aktuella partipolitiska opinionsut-

vecklingen med ett växande högerblock av ännu inte helt klart slag med moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater kan synas bekräfta Johan Wennströms tes om ett tomrum till höger att fylla. Men frågan är förstas hur det samhällsmoraliska rummet med auktoritet, lojalitet och helighet verkligen klarar att hantera vänster-höger-skalans bestående kraft. Det kan nog kräva fortsatt policy-konvergens också på de historiskt mest tydliga ekonomiska konflikt-dimensionerna om fördelningspolitik. Och här till finns fortfarande skiljaktigheterna, också till höger, kring flyktingpolitiken som bara tycks befästa sitt förlamande grepp om svensk politik och opinion.

ANDERS MELLBOURN

Det räcker inte med att bara gå i kyrkan

Joan Chittister: *The Time Is Now. A Call to Uncommon Courage*. Convergent Books 2019, 139 s.

The Time Is Now. A Call to Uncommon Courage, den senaste boken av Joan Chittister, känd benediktinsyster i Erie, Pennsylvania, är närmast ett väckelserop till alla kristna att bli profeter. Nu, i en orolig tid präglad av klimatkris, polarisering och protektionism, kommersialism och ekonomiska orättvisor, fattigdom, våld, falska nyheter och lögn. Beskrivningen gäller huvudsakligen förhållandena i USA, där Chittister menar att det som tidigare var amerikanska värden nu har kollapsat fullständigt. Många konkreta exempel nämns: barn som hålls fångna vid gränsen i söder och dör; alltför dödskjutningar på offentliga platser; familjer som inte har råd att ge barnen mat tre gånger om dagen; unga par som trots lönearbete inte kan betala hyran för en enkel, liten tvårummare utan måste bo i sin bil. Enligt Chittister

befinner vi oss nu vid ett avgörande vägskäl, då vi måste välja sida, reagera som kristna utifrån evangeliet och ställa oss frågan: vad gör jag åt det här?

Boken är pedagogiskt upplagd med 19 korta kapitel kring nyckelord om vad som behövs för att vara profet och vad som utmärker en sådan. Bland dessa teman kan nämnas risktagande, medvetenhet, insikt, mod, självutgivande, tålmod, tro, röst, vision, självförtroende, tradition med mera.

Början av boken gav mig intrycket av ännu en lite tröttsam maning till social aktivism. Men jag misstog mig och fann vid den fortsatta läsningen dels en hel teologi om vad en profet är, dels ett andligt förhållningssätt grundlagt i författarens långa monastiska liv. Daniel Berrigan, som fördömde Vietnamkriget och blev en central gestalt i